

Sprawozdanie z III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z cyklu „Tożsamość nauk o mediach” – „Rola mediów w edukacji społecznej”, Warszawa, 17–18 czerwca 2014

Dorota Lewandowska-Jaros

Zorganizowana przez Instytut Dziennikarstwa¹ Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego III Ogólnopolska Konferencja Naukowa z cyklu „Tożsamość nauk o mediach” dotyczyła w tym roku zagadnień związanych z szeroko rozumianą funkcją edukacyjną mediów i ich oddziaływaniem na społeczeństwo – jak pokazuje program konferencji – w różnych wymiarach i na wielu płaszczyznach.

Wprowadzeniem do tej niezwykle wieloaspektowej problematyki stały się już tradycyjnie wystąpienia Dziekana Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW, prof. dra hab. Janusza Adamowskiego i Dyrektora Instytutu Dziennikarstwa, prof. dra hab. Marka Jabłonowskiego, którzy otworzyli konferencję i powitali przybyłych prelegentów i gości, wśród których znaleźli się nie tylko przedstawiciele świata nauki, ale także zainteresowani pracownicy mediów.

W słowie wstępnym, prof. dr hab. Jerzy Bralczyk, odnosząc się do owej wielowymiarowości oddziaływania środków masowego przekazu, mówił o miejscu badań nauko-

wych dotyczących mediów w świecie nauki i w samych mediach oraz wskazywał na ich funkcję deskryptywną i preskryptywną – normotwórczą.

Kolejnym punktem w pierwszym dniu konferencji było uhonorowanie zwycięzców VII edycji konkursu „Studiów Medioznawczych” na najlepszą pracę doktorską z zakresu nauk o mediach. W tym roku dyplomy wręczono dr Karolinie Brylskiej i dr. Tomaszowi Fraszczkowi.

Obrady plenarne rozpoczęło wystąpienie ks. prof. UPJPII dr. hab. Michała Drożdża z Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie zatytułowane *Edukacja obywatelska mediów jako powinność etyczna – między ideałem, manipulacją a iluzją*, w którym prelegent przyjrzał się krytycznie realizacji misji publicznej mediów z perspektywy zadań edukacji obywatelskiej. Zwracając uwagę, że media publiczne i społeczne funkcjonują w przestrzeni wolnego rynku, próbując się w niej odnajdywać i budować harmonię pomiędzy komercyjnością a tzw. zadaniami misji publicznej, wskazał, że funkcja edukacyjna mediów wynika z natury środ-

¹ W tym roku zaszczyt goszczenia prelegentów z całej Polski przypadł Zakładowi Języka Mediów ID, znacząco wspartemu w pracach organizacyjnych przez Zakład Retoryki Mediów.

ków społecznego przekazu. Dlatego realizacja tej misji wydaje się być powinnością etyczną mediów i dziennikarzy. Dyskusje pojawiają się natomiast na poziomie rozumienia tej powinności i stopnia jej etycznego zobowiązania. Wystąpienie było próbą krytycznego spojrzenia na tę dyskusję i prezentacją niektórych problemów w niej obecnych w kontekście mediów publicznych i społecznych w Polsce. A także próbą badawczej diagnozy jakości realizacji misji edukacji obywatelskiej przez wybrane media, z perspektywy powinności etycznej.

Kwestie etyczności pewnych działań i zachowań, choć nie w sposób bezpośredni, były także obecne w kolejnym z wystąpień – prof. dr. hab. Włodzimierza Gogołka z Instytutu Dziennikarstwa WDiNP UW, zatytułowanym *Niebezpieczny wymiar IT w edukacji medialnej*. Poruszono w nim niezwykle istotne zagadnienie zagrożeń – szczególnie dla dzieci i młodzieży – płynących z niepodlegającego kontroli korzystania z internetu i jego zasobów. Profesor zwrócił m.in. uwagę na zjawiska takie, jak *cyberbulling* i agresywne postawy hejterów oraz na bezbronność potencjalnych ofiar. W tym kontekście mówił także o kształceniu czy ukierunkowanym doksztalcaniu studentów w zakresie krytycznego odbioru przekazów medialnych.

Swoistą przeciwwagą dla powyższego problemu stało się w pewnym stopniu wystąpienie prof. dr. hab. Radosława Pawelca (ID WDiNP UW) pt. *Językowe uwarunkowania percepcji przekazów medialnych*, w którym autor podjął próbę odpowiedzi na pytanie, jak wiedza odbiorców o języku wpływa na ich percepcję przekazów medialnych. Wskazał, że źródłami wiedzy o języku mediów są szkoła i same media. Zakres wiedzy przekazywanej w szkole oraz wiedzy przekazywanej w mediach nie są tożsame – w pierwszym przypadku jest to głównie wiedza o poprawności ortograficznej oraz wiedza o gramatyce. Szkoła w znikomym stopniu uczy poprawności w innych dziedzinach niż gramatyka, to samo dotyczy wiedzy o historii języka, językach pokrewnych, wreszcie – jakże istotnej

wiedzy o pragmatyce językowej, prawach rządzących percepcją, problemach manipulacji itd. W niewielkim stopniu te ostatnie elementy są obecne także w audycjach radiowych, artykułach i programach telewizyjnych poświęconych językowi, – które zazwyczaj dotyczą kwestii związanych z poprawnością. W dalszej części referatu prof. Pawelec przedstawił analizę programów radiowych poświęconych wiedzy o języku, zajął się też tym, na jakie problemy językowe występujące w mediach zwracają uwagę odbiorcy. W końcu swego wystąpienia przedstawił propozycje zagadnień z zakresu pragmatyki lingwistycznej, którymi warto byłoby się zająć w edukacji medialnej społeczeństwa i dziennikarzy.

W dyskusji, która wywiązała się po wysłuchaniu przez uczestników zebranych w sali im. Stefana Czarnowskiego powyższych referatów, rozwijano wątki dotyczące roli rodziny w kształceniu nie tylko językowym, ale i medialnym w ogóle; postulowano konieczność wychowania do uczciwości – także w kontekście odpowiedzialności dziennikarskiej; wskazywano na rozdźwięk między potrzebą zapewnienia bezpieczeństwa użytkownikom mediów a wskazywaniem możliwości tworzenia zagrożeń. Pojawiły się również sugestie odnośnie do samego procesu nauczania o mediach. Akcentowano niewystarczającą obecność tych zagadnień w programach szkolnych, próbowano poszukiwać recepty na zapobieganie wykluczeniu cyfrowemu oraz wskazywano na konieczność wypracowania spójnej metody dydaktycznej

Po przerwie zainteresowanie zgromadzonych skierowano na zagadnienia związane z zasadami i realizacją edukacyjnej funkcji mediów w wybranych krajach europejskich oraz w USA. Doskonałym wprowadzeniem do przedstawianych analiz szczegółowych było wystąpienie *Edukacja medialna w polityce medialnej oraz Europejskiej Agendzie Cyfrowej Unii Europejskiej w epoce konwergencji* dr hab. Alicji Jaskierni (ID WDiNP UW), która poświęciła uwagę nowym elementom aktualnych strategii

i programów unijnych dotyczących edukacji medialnej będącej w epoce konwergencji i nowego ekosystemu mediów ważnym elementem strategii spójności społecznej. Edukacja medialna obejmuje przy tym zarówno aspekty budowania kultury korzystania z mediów oraz podnoszenia bezpieczeństwa w środowisku mediów sieciowych, jak i osiągania efektów tolerancji i otwartości na różnorodność zawartości mediów. Strategia budowy wspólnego rynku audiowizualnego, realizowana już trzecią dekadę przez Unię, jak również społeczeństwa cyfrowego, wymagały stworzenia narzędzi dla państw członkowskich. W obszarze edukacji medialnej powstały regulacje, wytyczne oraz programy, które są sukcesywnie wdrażane przez kraje członkowskie, monitorowane przez KE oraz jej wyspecjalizowane agendy.

W kontekście przedstawionych założeń wysłuchano referatu *Edukacyjna rola szwedzkich mediów publicznych – przykład do naśladowania w edukacji społecznej*, w którym dr Maja Chacińska (Uniwersytet Gdański) zaprezentowała model edukacji poprzez media realizowany w Szwecji, ze wskazaniem tych rozwiązań, które autorce wydały się uniwersalne i warte przeniesienia na grunt polski. Dr Chacińska szczegółowo zanalizowała strukturę oferty programowej telewizji publicznej – tematykę i formę audycji oraz dokładne dane dotyczące poświęcanego na nie czasu antenowego.

Analityczny charakter miała także prezentacja mgr Anny Latos (Uniwersytet Śląski w Katowicach), która w swym wystąpieniu Sposób użytkowania nowych mediów oraz poziom kompetencji medialnych i informacyjnych młodzieży w Polsce i Niemczech porównała trendy oraz umiejętności i zachowania osób w wieku 14–18 lat jako użytkowników nowych technologii informatycznych. Prezentowane wyniki uzyskano w efekcie realizacji pierwszego etapu projektu badawczego prowadzonego przez Wydział Radia i Telewizji Uniwersytetu Śląskiego i Fachhochschule Erfurt w Niemczech. Omawiane badania ilościowe i jakościowe oparto na analizie

literatury oraz na wynikach podobnych badań przeprowadzonych w Polsce i w Niemczech, np. Diagnozy Społecznej, Bilansu Kapitału Ludzkiego w Polsce, EU Kids Online czy Medienpädagogischer Forschungsverbund Südwest.

Niezwykłe ciekawe okazało się również przeniesienie rozważań na temat oddziaływania edukacyjnego mediów na społeczeństwo w sferę analizy obecności i znaczenia konkretnych elementów przestrzeni symbolicznej w rzeczywistości medialnej. W centrum zainteresowania dr. Piotra Drąga (Uniwersytet Jagielloński) znalazła się symbolika amerykańska, która ma stałe miejsce w mediach. W swym referacie *Edukacja społeczna przez symbole narodowe. Case study media amerykańskie* wskazywał – na konkretnych przykładach (symbole obecne m.in. na środkach płatniczych USA) – jaką pełni ona rolę i w jaki sposób wpływa na kształtowanie tożsamości narodowej wielokulturowego społeczeństwa.

Obrady popołudniowe zostały podzielone na dwie części – w tym samym czasie prezentowano wystąpienia w panelu I: „Młode pokolenie a przekaz medialny” i w panelu II: „Obywatele, państwo, społeczności lokalne”. W obu znalazły się referaty podejmujące zagadnienia funkcjonowania mediów w szeroko pojętej sferze edukacyjnej – zarówno współcześnie, jak i w historii kształtowania się polskiego społeczeństwa. Do grupy pierwszej należały wystąpienia: dr Magdaleny Trysińskiej (UW) *Wzorcotwórcza funkcja mediów a edukacja medialna społeczeństwa na przykładzie filmów animowanych dla dzieci*; dr Doroty Lewandowskiej-Jaros (UW) *Kształtowanie wizerunku mediów i ich funkcji społecznej w świadomości dzieci – na podstawie obrazu pracy i sylwetki dziennikarza w filmach animowanych dla dzieci z serii „Monster High” i „My Little Pony”*; mgr. Michała Alagierskiego (UŁ) *Polityka bliskowschodnia w środkach masowego przekazu*; mgr Katarzyny Rodek (UW) *Rozgłoszenie społeczne w Polsce. Ich miejsce i rola w systemie medialnym*; mgr. Krzysztofa Drozdowicza (UAM) *Sprawozdawczość sądo-*

wa w postępowaniu cywilnym. Z kolei w przeszłość funkcjonowania mediów w Polsce przyniosły nas wystąpienia: ks. dr. hab. Andrzeja Adamskiego (UKSW) *Edukacyjny charakter czasopism dla dzieci w Polsce w dwudziestolecie międzywojennym (1918–1939)*; prof. UKSW dr. hab. (UKSW) Grzegorza Łęcickiego *Edukacyjno-wychowawcze aspekty polskich seriali telewizyjnych dla młodzieży z epoki PRL-u*; dr. Jacka Wojsława (UG) *Tygodnik »Polityka« w 1980 roku: narzędzie edukacji społecznej czy politycznej indoktrynacji?*; dr. Katarzyny Drąg (UPJPII) *Dziennikarstwo jako „zespolenie ludzkich sił”. J.I. Kraszewski o społecznej misji prasy*; dr. Andrzeja Kanskego (TNP) *Media społecznego ruchu naukowego w służbie upowszechniania nauki – na przykładzie Towarzystwa Naukowego Płockiego*.

Rozmowy uczestników (również kulturalne), jakie wywiązały się w efekcie przedstawionych w referatach wyników badań i płynących z nich wniosków, toczyły się głównie wokół kwestii stopnia i formy uczestnictwa dzieci i młodzieży oraz ich opiekunów w świecie zdominowanym przez media.

Pierwszy dzień wymiany myśli i doświadczeń badawczych zakończyła uroczysta kolacja, podczas której kontynuowano gorące dyskusje rozpoczęte w trakcie obrad, jak również dzielono się spostrzeżeniami na temat szans i zagrożeń edukacji poprzez media.

W kolejnym dniu (18 czerwca) naukowe dociekania prelegentów koncentrowały się wokół dwóch zagadnień – „Telewizji i prasy w edukacji” oraz „Internetu i społeczności w edukacji”. Panel I obejmował referaty: dr. hab. Jacka Wasilewskiego (UW) *Czego i jak uczymy się z telewizji?*; dr. Karoliny Brylskiej (UW) *Programy publicystyczne podczas kampanii wyborczej do Parlamentu Europejskiego*; dr. Mirosława Matoska (WSBiA w Łukowie) *Edukacyjna funkcja mediów firmowych*; dr. Bartłomieja Seclera (UAM) *Rola czasopism historycznych w edukacji społecznej*. W panelu II wysłuchaliśmy referatów: dr. Anny Janowskiej (SGH) *Szaleństwo*

MOOC – jakie implikacje dla sektora edukacji?; dr. Krzysztofa Kowalika (UW) *Dzieci internetu na „cyfrowym gigancie”. Wstępne badania korzystania z serwisów społecznościowych i mobilności przez uczniów szkoły podstawowej*; mgr Anny Kani (SGH) *Kompetencje medialne użytkowników Internetu w produkcji społecznej w sieci na przykładzie USG (ang. User Generated Content)*; dr. Andrzeja Postawy (Politechnika Wrocławska) *Rola mediów społecznościowych w edukacji uniwersyteckiej*; mgr Marty Brzezińskiej-Waleszczyk (UKSW) *Rola social media w edukacji i promocji wiedzy*; dr. Krzysztofa Kaszewskiego (UW) *Wiedza o mediach jako składnik kompetencji medialnej młodego pokolenia Polaków – rekonesans*. Ukierunkowanie na medium zaowocowało wystąpieniami o charakterze analitycznym i pragmatycznym, obrazującymi w szczegółowy sposób zależności między specyfiką środków przekazu i technologią a kierunkami i siłą oddziaływania mediów na społeczeństwo. Wartościowym elementem tej części prezentacji było także wskazywanie przez ich autorów na możliwości wykorzystania różnych typów mediów w zakresie upowszechniania i promowania wiedzy, w tym również – na poziomie uniwersyteckim.

Niezwykle cenne, oprócz poszerzenia perspektyw i otwarcia drogi ku rozstrzygnięciom kolejnych problemów badawczych, było wytworzenie się podczas konferencji atmosfery pogłębionej współpracy i zrozumienia dla prezentowanych ujęć i koncepcji, a prowadzone dyskusje – niekiedy wręcz w tonie sporu – wynikały z życzliwego i pełnego dociekliwości zainteresowania zebranych tematyką poruszaną w wystąpieniach. Uczestnicy spotkania wyrazili jednogłośnie potrzebę wydania publikacji obejmującej wszystkie referaty z konferencji i gromadzącej tę niezwykle różnorodną i popartą wieloma unikatowymi badaniami wiedzę na temat wzajemnych wielopłaszczyznowych i wieloaspektowych oddziaływań mediów i społeczeństwa w zakresie szeroko pojętej edukacji.